

DRUHÁ AXIÁLNA DOBA (Meľa)

(3. úvaha o druhej axiálnej dobe)

Jozef Piaček

Po nástupe druhej axiálnej doby sa na svete rozhostila všesmerná meľa, čiže trma-vrma, mätež prakticky vo všetkom, a to tak duchovne, ako aj materiálne, spoločensky i prírodne, kolektívne i individuálne, politicky i mimopoliticky, vnútorne, v každom z nás, i navonok, medzi nami, a nadobudla autonómnu dynamiku, ktorú sme nateraz schopní nanajvyš ako tak sledovať. Otázka „Ako ďalej?“ zavisla nad všetkým a nad všetkými.

Pre inscendenciu, ktorá je smerníkom druhej axiálnej éry, ako sa pokúšali ukázať predchádzajúce dve úvahy, z toho vyplýva prinajmenšom pre individuum nielen zotrvať na ceste sebaprehlbovania alebo spiritualizácie, ale aj hľadanie ciest ako ju tam, kde je zmätok, navodzovať a podporovať.

Na ulici počas protestov a šturmov, v boji, počas denormalizácie a vlády dementnosti, počas zemetrasení, zosuvov, záplav, cunami, plameňov alebo ruín navôkol, počas pandémie a demolovaní výkladov, sôch a podobne, je inscendencia vytláčaná alebo zrazu, bezčasmo vytlačená inštinktom, najmä pudom sebazáchovy; vtedy na ňu niet času, nie je to jej čas, je to čas pustošenia a smrti v zmysle spomínanej devízy:

inscendencia alebo smrť.

Alebo vyjadrené ináč: druhá axiálna doba nám zo začiatku svojho nástupu ešte ponúkala výber medzi inscenciou a smrťou. Po voľbe smrti v doslovnom alebo obraznom zmysle inscendencia pre voliteľa smrti zaniká, možnosť sebazvútorňovania alebo spiritualizácie pre takéhoto človeka končí. Možnosť voľby zostáva iba voliteľovi inscencie, pretože podstatou sebvárania je sloboda a nie všestruhá lokomotíva pudov a negatívnych emócií izolujúcich ľudské individuum od seba samého, od jeho smrteľnosti odlišujúcej ho od bohov, na rozdiel od ktorých je ľudského jedinca o jeho smrteľnosť bytostne viac ako je ich v podstate nudná nesmrteľnosť. Smrteľník má zaujímavejšie možnosti ako nesmrteľník. Preto je také dôležité uvedomovanie si v prvom rade **zmyslu** svojej vlastnej smrteľnosti, ktorým sa transcenduje smerom do svojho vlastného vnútra, čo nazývame inscenciou.

Ani druhá axiálna éra nie je mimo dvoch fundamentálnych možností civilizácie – mimo polemizmu a agapizmu, pričom sa potvrdzuje ľahšia dostupnosť polemizmu, čiže boja, zápasu, kritiky, polemiky, hľadania konsenzu,

rešpektu a podobne. Možnosť lásky a žičlivosti, prajnosti inakosti, bezdôvodného konania dobra je – paradoxne – ľuďom ťažšie dostupná, no nikdy úplne nezaniká, nanajvýš prevládne zdanie jej zániku. Toto zdanie možno prehliadnúť v obidvoch zmysloch slova *prehliadnúť* – podrobne preskúmať alebo nevšímať si.

Dôležité je uvedomiť si, že milujúco a súsrdečnenie napriek ich paradoxne väčšej nedostupnosti ako škodenie blíznym nemôžu zaniknúť ani počas druhej axiálnej doby. Rovnako je to aj s možnosťou skúmania alebo reflexie zdania zániku lásky.

Aké sú podmienky možnosti **zdanía** zániku lásky? Táto neblahá, zlovestná ilúzia nastáva tým, že v sebe či presnejšie sebou, svojim egom zatieňujeme svetlo nadoblačia mysle, bránime mu prenikať jej vedomou vrstvou, bránime svetlu nadoblačia mysle dotknúť sa temnoty nevedomia a prípadne sa v ňom šíriť.

Vystavenie sa svetlu nadoblačia mysle je zmyslom nášho života i zmyslom dejín, ktorý nemôže byť v budúcnosti, ktorý nikdy nie je v budúcnosti, ktorý je a vždy aj bol iba tu a teraz (*hic et nunc*). Kalnosť alebo šero ega dané starosťami, túžbami, obavami, strachmi, úzkosťami, nenávisťami, závisťami, škodoradosťami, neprajnosťami... bráni osvieteniu, bráni svetlu nadoblačia mysle prenikať do jej nižších vrstiev. V dôsledku najmä negatívnych emócií svetlo nadoblačia mysle buď nevidno vôbec alebo vidno len v deformovaných podobách, po novoveku zväčša vo forme obsedantne vnucovaných alebo vynucovaných buď úzkoprsých utilitárnych krátkodobejších cieľov alebo prakticky nikdy nedosiahnuteľných totalitných vízií budúcnosti.

Participácia na kultúre čiže na pretváraní zlého na dobré, škaredého na krásne, menej dobrého na lepšie, menej krásneho na krajšie a neutrálneho na dobré alebo krásne je autotelický proces zmyslotvorby: zmysel má – zdanlivo tautologicky povedané – len zmysluplná činnosť, ktorou sa dostavuje bezčasmo (hneď, zaraz, v žiadnom čase = *in-no-time*).

Táto zmyslotvorba kultúrneparticipatívnou akciou je čosi ontologicky **odlišné** od jej obrazu skicovaného práve čítaným textom alebo ľubovoľnými ideológiami. Zmysel dostavujúci sa účasťou na dobrotvorbe a ostatých zložkách kultúrneho diania je autenticita, opravdivosť a skutočnosť, uvažovanie o nich má zmysel len potiaľ, pokiaľ im (t. j. zmyslu a zmyslotvorbe, teda participácii na kultúre) ustúpi z cesty, alebo ich umožní. No stále si treba uvedomovať, že opatreniami prijatými na odstránenie akejkoľvek formy zla alebo škaredého toto odstránenie iba pripravujeme a pri týchto prípravách zvyčajne, spravidla zostávame: repetujeme **chcenie** odstrániť korupciu, **túžbu** po slobode

a spravodlivosti na spôsob chcenia alebo túžby napit' sa bez toho, aby sme uchopili pohár a vodu vypili. Dosadzujeme voľbou alebo tajnými operáciami stále neschopnejších politikov a chcením následne ich odstrániť vlastne neznesiteľné vlády len replikujeme. Chcením a túžbou napit' sa sa smäd ešte viac stupňuje, jeho uhasenie skôr odsúvame ako približujeme. Práve tu je namieste uchopenie pohára či – ešte lepšie – priame napitie sa.

Ani protesty a boje (na báze polemizmu) nevedú k zmenám protestujúcich a bojujúcich, ale iba k zmenám vlád alebo režimov. Produktom polemizmu vo forme prevratov a vojen je repetícia či dokonca reštaurácia pred druhoosovej náplne civilizácie so stenčujúcou sa vrstvou make-upu ľudských práv.

Ani láska k zbraniam, boj za mier a podobne nás nepribližujú k uchopeniu príležitostí ponúkaným druhou osovou dobou, ale naopak, ako uzľovanie lásky a boja, agapizmu a polemizmu, sú replikovaním viaznutia a krízy.

Nové sa dostavuje **sebapremenou**, trebárs aj na báze polemizmu (bojov, zápasov a podobne), no zakaždým pri nereduktívnom usúvzťazňovaní oboch typov procesov. Zvrhnutie dementokracie má zmysel iba potiaľ, pokiaľ sa viaže na sebapremenu protestantov a bojovníkov proti nej. Rovnako to platí na celej čiare od Minska po Capitol. Boj proti denormalizácii sa viaže na jeho sykritickú štruktúrovanosť, na nereduktívne usúvzťazňovanie (synkrízu) vonkajšej premeny sveta, napr. vlády, a sebapremeny.

Zubatý polemizmus sám osebe, bezzubý agapizmus sám osebe, ich zauzľovávajú sa v podobe krízy sú formami – ako to neustále pozorujeme aj počas druhej axiálnej éry – replikovania starého v rámci všetkých vývinových pásiem civilizácie. Snáď iba nereduktívne usúvzťazňovanie čiže synkríza polemizmu a agapizmu, sprostredkovaná antropickou invariantnou inteligentnosťou kultúry zvanou múdrosť, nám súčasníkom druhej axiálnej éry umožňuje bezodkladnú premenu nás samých, ktorá je vlastne jedinou možnou kultivovanou premenu na svete. V nej sa zakaždým premieňam ja sám svojou deegoizáciou transcendujúcou nekonečné márne sa opakujúce menenie druhých. Napríklad o nás filozofov by sme mohli povedať:

Filozofi doteraz svet len vysvetľovali, alebo ho chceli meniť,
ide však o to, aby sa zmenili apoň sami.

Isteže, atómom zmyslu vo všetkých vývinových pásmach civilizácie je čin, no pokiaľ sa čin neviaže na sebapremenu, zostáva replikáciou starého. Bez sebapremeny aj ten najodvážnejší čin protestanta, bojovníka, sudcu, prokurátora a tak ďalej zostane prvkom pred druhoaxiálnej reality s celou jej bezperspektívnosťou.

Druhá axiálna doba s jej smerníkom zvnútornenia a spiritualizácie čiže inscendencie je celosvetová, každému dospelému jednotlivcovi bez výnimky počas pandémie sa ponúkajúca **príležitosť sebaapremeny**. Dôležitá je účasť na vnútornej premene, obrat k svojej vlastnej vnútornej revolúcii, metanoi, inscendencii... bez ohľadu na to, pred ktorým prezidentským palácom alebo počas ktorej vlny pandémie. Vnucovať ju nemá zmysel podobne ako nemá zmysel nútiť do spásy. Tvárou v tvár bezčasovosti sebaapremeny sa na jej pomenovaní nestihneme pohádať. Zaváži jej každému bezčasmo prístupná realita daná deegoizáciou čiže neprekážením ega prúdeniu dobra a svetla z nadoblačia mysle. Pomenovanie a pojem žiare z nej prúdiacej, ontologicky na inom liste ako jej realita, sú vecou materskej škôlky a ostatných stupňov edukácie.